

ЕВОЛЮЦІЯ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН ЄС ТА ТУРЕЧЧИНИ

Відносини ЄС та Туреччини можна охарактеризувати як безперервний інтеграційний процес. Вони мають найдовшу постійно діючу асоціацію в Спільноті. Також, це перший реально функціонуючий в ЄС Митний союз з третьою країною. Саме тому, розгляд та аналіз розвитку економічних відносин ЄС та Туреччина є досить актуальною темою на сьогоднішній день, враховуючи той факт, що переговорний процес ще продовжується.

Основна мета статті полягає у виявленні особливостей еволюції економічних відносин ЄС та Туреччини.

Для досягнення зазначеної мети необхідним стає реалізація наступних завдань: 1) виділення етапів еволюції економічних відносин ЄС та Туреччини; 2) визначення характерних рис та особливостей даних етапів розвитку економічних відносин ЄС та Туреччини.

В 1963 р., Walter Hallstein, перший президент Європейської Комісії, зробив заяву під час церемонії підписання Анкарської угоди, яка була наріжним каменем у відносинах Туреччини з європейськими інтеграційними інституціями щодо процесу інтеграції.

Туреччина подала заявку на повноправне членство в Європейському економічному співтоваристві (ЄЕС) в 1987 р., але тільки в 1999 р. ЄС визнали за Туреччиною статус кандидата. Переговорні процеси щодо вступу розпочалися в 2005 р. Однак, бажання, висловлене Президентом Єврокомісії, ще не здійснилось. Сьогодні, переговори щодо вступу продовжуються. Даний процес, маючи безкінечний характер, не дає точної відповіді, коли він закінчиться і чи стане Туреччина, зрештою, членом ЄС.

Угода про створення Митного союзу між Туреччиною та ЄС була підписана у березні 1995 р. Однак, історія її становлення розпочалась ще у вересні 1963 р., коли ЄС та Туреччина підписали Угоду про асоціацію в Анкарі (так звана «Анкарська угода»), поклавши початок процесу створення Митного союзу в три етапи.

Метою першого (підготовчого) етапу Угоди про Митний союз було зміцнення турецької економіки для підготовки до переходу на другий етап. Під час даного періоду з 1964 по 1973 рр. ЄЕС повинно було надати пряму фінансову допомогу Туреччині та створити умови для преференційної торгівлі з Туреччиною.

Другий (перехідний) етап угоди про Митний союз (1974-1995 рр.) був ініційований Додатковим протоколом 1970-го р., який спирався на двох окремих списках з різним кінцевим терміном виконання: 12- та 22-річні списки товарів, класифіковані за їх потребою у захисті (Akkyonunlu-Wigley, Mihei, 2006, p.6). Протягом даного періоду тарифи, квоти та податки з еквівалентним ефектом необхідно було скасувати. Таким чином, за Анкарською угодою та Додатковим протоколом 1970-го р., Туреччина погодилась завершити адаптаційний період протягом 12 років з метою виконання своїх зобов'язань, які витікали з Митного союзу, та перехідний період – протягом 22 років з метою зниження рівня протекції стратегічно важливих промислових товарів. Європейські країни скасували всі митні збори та кількісні обмеження на промислові товари з Туреччини за винятком деяких стратегічно важливих товарів. Незважаючи на те, що Туреччина виконала свої зобов'язання перед ЄС, з 1976 по 1988 рр. вона не вжила подальших заходів для зниження тарифів. Хоча вона й здійснила частину обіцяних тарифних знижень після 1988 р., але до 1995 р. не змогла їх всі імплементувати, із-за серйозних проблем, які виникли в кінці 70-х рр.

В березні 1995 р. Рада Асоціації ЄС - Туреччина прийняла рішення розпочати заключний етап процесу та сформувати Митний союз 1-го січня 1996 р.

На цій завершальній стадії очікувались рішучі дії з боку Туреччини щодо здійснення торгівельної політики, так як з боку ЄС вже відбулась відміна тарифів на турецький імпорт у попередніх двох стадіях.

Із вступом до заключної стадії Митного союзу 31 грудня 1995 р., промислові та сільськогосподарські товари були включені до вільного руху товарів між Туреччиною та ЄС (Quaisser/Repegather, 2004, p.32).

Угода про Митний союз припускає адаптацію спільної митної політики, і, таким чином, підписуючи її, Туреччина погоджується прийняти спільний зовнішній тариф ЄС проти третіх країн.

ЄС погодився скасувати квоти на імпорт текстилю та одягу з Туреччини. Слід зазначити, що Митний союз має набагато серйозніші положення, порівнюючи з іншими формами асоціації, такими як, Угоди про вільну торгівлю (FTA- Free Trade Agreements) або Угоди про преференційну торгівлю (РТА – Preferential Trade Agreements). Так як переговорний процес щодо членства Туреччини в ЄС продовжується, очікується включення сектору послуг, а також державних закупівель та сільського господарства до Митного союзу. Крім того, Митний союз забезпечив гармонізацію турецької політики в області конкуренції з конкурентною політикою ЄС. Угода про Митний союз вимагала від Туреччини затвердження правил конкуренції ЄС до того, як вона вступила в дію у 1996 р. Саме тому, турецький парламент прийняв закон про конкуренцію у 1994 р., а також створив Антимонопольне управління. Цей компонент Митного союзу потенційно сприяє підвищенню добробуту турецьких споживачів, тому що і сектор послуг, і сектор промисловості характеризувались достатньо високими розмірами прибутків в той час.

В 1980-х та 1990-х рр. відбулась перша практика підписання ЄС угоди про преференційну торгівлю з країнами-кандидатами. Щодо Митного союзу, то його створюють тільки коли країна-кандидат стає повноправним членом. Тому, турецький уряд обґрунтував свій намір підписати угоду про Митний союз у 1995 р., заявивши, що в Анкарській угоді від 1963 р. дві сторони вже домовились про його створення. Однак, справжня причина, яка стояла за цим рішенням, була дещо іншою. В минулому Туреччина не в повній мірі виконувала вимоги Анкарської угоди. Але після 1987 р. вона зміцнила свої зусилля, щоб стати повноправним членом ЄС. Так як її спроби зазнавали різкої відсічі з боку ЄС на наступних раундах, турецький уряд вирішив здійснити повне регулювання процесу Митного союзу, щоб показати, виконання Туреччиною Анкарської угоди. Крім того, Туреччина могла заявити, що ЄС також повинен виконувати Анкарську угоду та відкрити переговорний процес з Туреччиною.

Öniş (2003) достатньо переконливо стверджує, що існувала інша, можливо, більш важлива причина для турецького уряду щодо підписання угоди про Митний союз в 1995 р. Турецька еліта не була готова до початку здійснення важливих демократичних та політичних реформ. Тоді як ЄС сподівався, що Туреччина проведе ці реформи до початку переговорів щодо вступу. За відсутності бажання втілювати демократичні та політичні реформи, вона розглядала посилену економічну інтеграцію через Митний союз, як демонстрацію рішучості та зацікавленості у повній інтеграції Туреччини з ЄС (Öniş, 2003, р.33). Нажаль, турецька еліта мала хибне уявлення. Митний союз не змінив ставлення ЄС до членства Туреччини (Öniş, 2000). Турецький уряд не міг повністю оцінити та усвідомити зростаючу важливість політичних та демократичних елементів Європейського інтеграційного процесу. Для ЄС підписання угоди про Митний союз не означало демонстрацію своєї готовності прийняти Туреччину в якості повноправного члена в майбутньому. Ця позиція була очевидна на Люксембурзькому саміті у 1997 р., коли заявку Туреччини, яку вона сподівалась включити до наступної хвилі розширення, відхилили.

Дотримуючись імплементації Митного союзу, турецькі ставки мита на імпорт з ЄС знизились від 10,2% в 1994 р. до 1,34% в 2001 р. Тарифні ставки на імпорт з країн-партнерів ЄС із Зони вільної торгівлі скоротились навіть ще більше - від 22% до 1,34% (Togan, 2000). В результаті зниження ставок мита, ті митні тарифи, які Туреччина використовувала за режимом найбільшого сприяння для промислових товарів, впали до найнижчого рівня серед країн з подібним рівнем розвитку. Тарифні ставки на імпорт з країн непривілейованих-партнерів впали від в середньому 22% у 1994 р. до 6,9% у 2001 р., тоді як тарифи на імпорт від бенефіціарів Загальної системи преференцій (GSI -Generalized System of Preferences) зменшились з 22% у 1994 р. до 2,7% у 2001р. Турецькі середньозважені та прості середні тарифні ставки на промислові товари значно нижчі, у порівнянні з тарифами в тих країнах, які приєднались до ЄС після Митного союзу (Kaminsky and Ng, 2007).

Kaminsky та Ng (2007) підкреслюють, що Митний союз повністю змінив структуру та основи турецької торговельної політики, надавши їй передбачуваності, прозорості та стабільності, а також сприяв лібералізації доступу до ринку як привілейованих постачальників, так і постачальників, які користуються режимом найбільшого сприяння. В результаті створення Митного союзу, конкуренція промислових та сільськогосподарських товарів значно зросла на турецьких ринках. В свою чергу, зростаюча змагальність та конкуренція стимулювали вітчизняних виробників до здійснення інвестицій з метою покращення продуктивності.

Хоча Туреччину класифікують до групи країн, що розвиваються, з Митним союзом, вона прийняла режим торговельної політики, характерний для групи промислово розвинутих країн. Країни-члени ЄС мають змогу використовувати низькі тарифні ставки на імпорт товарів з трудомістких

галузей. Така як виробництво в цих країнах направлено переважно на капіталомісткі, технологічні галузі, вони покладаються на імпорт з трудомістких галузей. Однак, важко робити подібні висновки щодо Туреччини, яка має значну пропозицію некваліфікованої робочої сили. Тому, Туреччина з часом повинна навчитись ефективно використовувати нетарифні бар'єри, щоб утримати під контролем імпорт товарів з низькими витратами з країн, що розвиваються. Одним із нетарифних бар'єрів, які часто використовувались промисловими країнами, є антидемпінгові мита. Зі 137 справами Туреччина посідає 10 місце серед членів СОТ за кількістю ініційованих антидемпінгових розслідувань з 1996 р. по 2008 р.¹ Більшість з цих розслідувань (102) були ініційовані в період між 2002 та 2008 рр.

Можливо, найбільш швидким та прямим ефектом Митного союзу були втрати тарифних надходжень до державного бюджету. Спостерігалось скорочення податкових надходжень від імпорту, коли Туреччина знизила тарифи на імпорт з ЄС. Надходження імпортного тарифу впали від 2,8% від загальної суми податкових надходжень в 1995 р. до 1,1% (в середньому) протягом 2001-2005 рр. (Taumaz, Yilmaz, 2007). Втрати тарифних надходжень від Митного союзу невеликі, а тому, вони не можуть нести відповідальність за хронічний бюджетний дефіцит 1990-х рр., що зрештою призвів до економічної кризи 2001 р.

Короткостроковий негативний вплив на митні надходження не можна використовувати як аргумент проти Митного союзу з декількох причин. По-перше, навіть якщо Митний союз не вступив би в дію, Туреччина була б зобов'язана знизити свої тарифи в довгостроковому періоді як член Світової організації торгівлі. Не зважаючи на те, що зниження тарифів, як частина угоди про Митний союз, були більші, ніж можливі зниження, обов'язкові за міжнародними торговельними переговорами, різниця між ними з точки зору втрат надходжень, склала би близько 1% від ВВП. По-друге, як частина підготовки до Митного союзу в 1996 р. та слідує рекомендаціям Світового банку, уряд збільшив та розширив застосування ПДВ на ширшу базу, роблячи неможливим збільшення тарифних надходжень (Harrison, Rutherford and Tarr, 1997)². І нарешті, угода про Митний союз також передбачає надання фінансової допомоги Туреччині з метою компенсації подальших втрат надходжень та інших ефектів. Однак, дана обіцянка не була повністю реалізована із-за вето Греції³.

Загально визнаним фактом в науковій літературі є те, що торговельні угоди Північ-Південь, незалежно від того, чи це Митний союз, чи Угода про вільну торгівлю, є більш вигідними для Південних країн, у порівнянні з торговельними угодами Південь-Південь. Із-за різниці в технологіях та надлишку фактора, галузі, в яких Південні та Північні країни мають відносну перевагу, мають тенденцію бути різними. Як тільки країни Півдня з більш низькими доходами отримують вільний доступ до ринків більш багатих Північних торговельних партнерів, вони сподіваються експортувати трудомісткі товари, у виробництві яких вони мають відносну перевагу. В свою чергу, вони імпортують капіталомісткі товари, у виробництві яких Північні країни мають відносну перевагу. Результати зростаючої торгівлі, основані на відносних перевагах, безперечно є більш вигідними для Південних країн (Harrison, Rutherford and Tarr, 2003).

В той час як, ставки тарифу на імпорт значно знизились, очікувалось, що імпорт з ЄС та загальний імпорт зросте. Фактично, саме це й відбулось в перші роки. Імпорт зріс від 35,7 млрд. дол. США у 1995 р. до 54,5 млрд. дол. США у 2000 р. Протягом того самого періоду імпорт з ЄС збільшився від 23,7 млрд. дол. США до 28,5 млрд. дол. США. Збільшення імпорту в цілому пояснювалось швидкими темпами проникнення імпорту (відношення імпорту до загального обсягу збуту на вітчизняному ринку) від 22,2% у 1995 р. до 27,8% у 1996 р. та майже до 29,6% у 2000 р.⁴ Це

¹ Протягом цього періоду кількість антидемпінгових розслідувань, ініційованих проти турецького експорту складала тільки 44.

² Harrison, Rutherford та Tarr показали, що втрати тарифних надходжень можуть бути відшкодовані за рахунок постійного використання ПДВ у галузях без будь-якого збільшення тарифів.

³ Як частина угоди про Митний союз ЄС обіцяв надати 2,275 млрд. євро в якості фінансової допомоги (1,507 млрд. євро в формі кредитів та 768 млн. євро в формі грантів) Туреччині між 1996 та 1999 рр. Однак, фактична фінансова допомога склала тільки 557 млн. євро в формі кредитів та 52 млн. євро в формі грантів (джерело: Turkish Secretariat General for the EU Affairs. <http://www.abgs.gov.tr>).

⁴ Темпи проникнення імпорту визначались через імпорт з ЄС, який зріс з 16,5% в 1995 р. до 22,3% в 1996 р. та до 23,6% в 2000 р. (Taumaz, Yilmaz, 2007)

прискорення в загальних темпах проникнення імпорту протягом п'яти років є здебільшого результатом функціонування Митного союзу.

ЄС був найважливішим торгівельним партнером Туреччини до 1996 р, і залишався ним протягом певного часу після 1996 р. Однак, її частка в турецькому імпорті поступово знизилась, особливо, після вступу Китаю в СОТ у 2001 р. та повної присутності на міжнародних експортних ринках. Частка імпорту з ЄС характеризувалась постійною спадною тенденцією з 1995р. від 66% до 52% у 2000 р. і далі до 40% у 2007р. і 35% у 2009 р. (рис.1). Турецький імпорт з Китаю та інших Східно-азійських країн швидко зріс в 2000-х рр. Частка Китаю в турецькому імпорті зросла з 2,2% в 2001 р. до 7,8% в 2007 р.

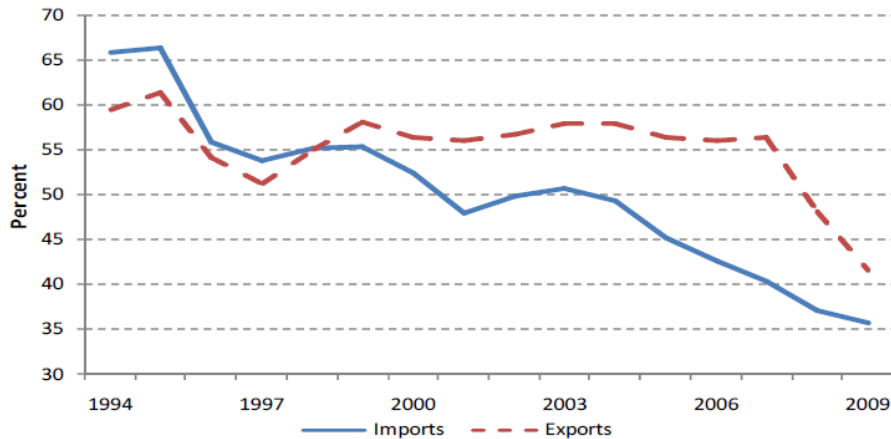


Рис. 1. Торговля Туреччини з Європейським союзом (% від загального обсягу зовнішньої торгівлі)

Джерело: http://www.turkstat.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=12&ust_id=4

Угода про Митний союз з ЄС не мала значного впливу на турецький експорт в перші п'ять років. Загальнорічний темп зростання експорту між 1996 та 2001 рр. склав 6,2%, у порівнянні з темпами зростання у 14,3% між 1980 та 1995 рр. ЄС усунув свої митні тарифи на турецькі товари до Митного союзу. Однак, не дивлячись на Митний союз, ЄС продовжував залишати за собою право на накладання антидемпінгових мит на турецький експорт до країн ЄС, а також зберігав технічні бар'єри (Togan та ін., 2005). Не дивно, що турецький експорт до країн ЄС не зазнав значного зростання одразу, що пояснюється зростанням курсу турецької ліри.

Позитивний вплив Митного союзу на турецький експорт став очевидним після кризи 2001 р. Знецінення турецької ліри та скорочення вітчизняного попиту, які були наслідками економічної кризи у лютому 2001 р., змусили вітчизняних виробників шукати експортні ринки. Так як Митний союз вже тоді сприяв збільшенню продуктивності багатьох галузей, було не досить важко знайти експортні ринки, щоб відшкодувати падіння вітчизняного попиту під час економічної кризи 2001 р. Експортні надходження збільшились до 12,6% в 2001 р. Експорт зростав швидше у 2002 р та 2003 р., хоча й відновилось зростання вітчизняного попиту⁵. Показники експорту у 2002 та 2003 рр. досягли кращих, ніж очікувалось результатів, не дивлячись на 25% реальне знецінення турецької ліри протягом зазначеного періоду, і частково завдяки знеціненню євро проти долара (табл. 1 та рис. 2).

Цікаво відзначити, що з інтеграцією Туреччини до Митного союзу, її зовнішньоторговельна політика втратила незалежність і підпорядковувалась європейській, але без отримання будь-якої форми активної участі в процесі прийняття рішень в Брюсселі (Yilmaz, 2003, р.4).

Таблица 1

⁵ Експорт зріс на 15% в 2002 р., на 31 та 34% в 2003 та 2004 рр. відповідно, і на 16 % і в 2005, і 2006 рр. (джерело: http://www.turkstat.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=12&ust_id=4).

ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

Зовнішня торгівля Туреччини (млн. дол. США)

Показники	Річний обсяг										Січень-Жовтень		
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2009	2010	% змін.
Експорт (FOB)	27 775	31 334	36 059	47 253	63 167	73 476	85 535	107 272	132 027	102 142	83 185	92 709	11,4
Імпорт (CIF)	54 503	41 399	51 554	69 340	97 540	116 774	139 576	170 063	201 964	140 928	113 291	147 821	30,5
Обсяг зовнішньої торгівлі	82 278	72 733	87 613	116 593	160 707	190 251	225 111	277 334	333 991	243 071	196 476	240 530	22,4
Баланс зовнішньої торгівлі	-26 728	-10 065	-15 495	-22 087	-34 373	-43 298	-54 041	-62 791	-69 936	-38 786	-30 106	-55 112	83,1
Експорт/Імпорт (%)	51,0	75,7	69,9	68,1	64,8	62,9	61,3	63,1	65,4	72,5	73,4	62,7	-14,6
Експорт / ВВП (%)	10,5	15,9	15,6	15,5	16,2	15,3	16,2	16,5	17,8	16,5
Імпорт / ВВП (%)	20,5	21,0	22,4	22,7	25,0	24,3	26,5	26,2	27,2	22,8

Джерело: <http://www.dtm.gov.tr>

1980 р. був важливим в розвитку економічних та політичних відносин. Туреччина провела декілька реформ в економічній політиці, розрахованих на створення необхідних умов для сильної відкритої ринкової економіки.

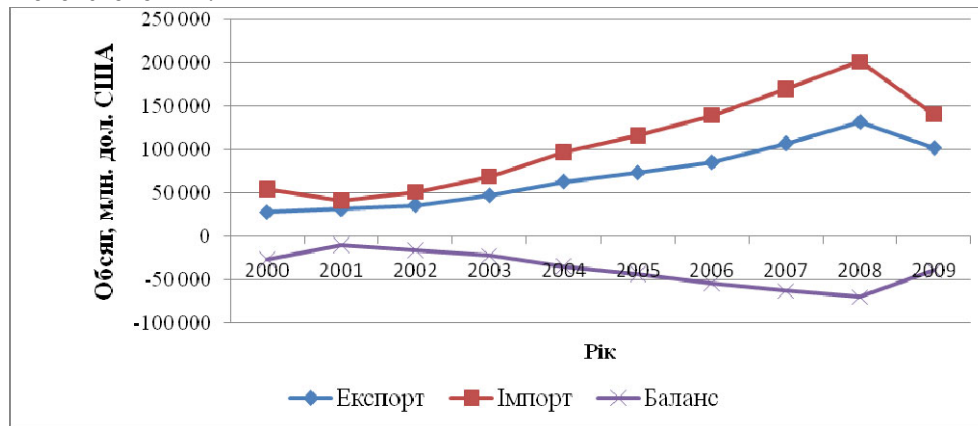


Рис.2. Зовнішня торгівля Туреччини (2000-2009 рр.)

Джерело: <http://www.dtm.gov.tr>

1987 р. був одним із найважливіших в історії відносин між Туреччиною та Європейськими інтеграційними інституціями. 14 квітня 1987 р. Туреччина подала заявку на повноправне членство на основі Статті 237 Угоди про створення ЄС, в якій зазначається, що будь-яка Європейська країна може подавати заявку на членство в Європейському Співтоваристві. Рада Європи передала аплікаційну форму Туреччини до Європейської Комісії з наміром отримати висновок. Рішення, підготовлене Європейською Комісією, було ратифіковане Європейською Радою 5 лютого 1990 р., за яким розгляд турецької заявки відкладався до виникнення більш сприятливих умов як в Туреччині, так і в ЄС⁶. Також наголошено було на важливості остаточного формування Митного Союзу до 1995

⁶ Republic of Turkey Prime Ministry Secretariat General for EU Affairs, "History of Turkey-EU Relations," <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=111&l=2>

р., а також на встановленні політичного та культурного діалогу між Європейським Співтовариством та Туреччиною⁷.

Турецька заява про вступ привнесла динамізм у відносини. Зусилля кожної сторони зростали, особливо, що стосується завершення формування Митного Союзу⁸.

Ще однією суттєвою подією, яка вплинула на хід справ, був Люксембурзький Саміт (грудень 1997 р.). Після формування Митного Союзу, Туреччина сфокусувала свої інтереси на процесі розширення ЄС з метою набуття повноправного членства. До Люксембурзького Саміту Європейська Комісія підготувала звіт під назвою «Програма 2000», проте в ньому Туреччина була виключена з розширювального процесу Туреччину з розширювального процесу⁹. Рішення Люксембурзького Саміту вплинуло на охолодження відносин між Туреччиною та ЄС. На цьому саміті, країни, які відставали від Туреччині відносно відповідності економічним та політичним критеріям, отримали статус кандидата, тоді як Туреччина залишилась без статусу. Дана ситуація розчарувала Туреччину, а також посилила анти-європейські тенденції членства Туреччини серед громадської думки, що почали зростати після відмови турецької аплікації щодо членства в 1987 р. (Eralp, 2004), p. 184-185).

Європейська Рада на наступних самітах – Саміт в Кардіффі (червень 1998 р.), Саміт у Відні (грудень 1998 р.), та Саміт в Кельні (червень 1990 р.) – не запропонувала конструктивних рішень, які б могли зсунути мертву точку у відносинах між Туреччиною та ЄС. Турецькі посадові особи продовжували осуджувати ЄС за несправедливе та нерівне відношення до Туреччини у порівнянні до інших країн-аплікантів на членство¹⁰.

Хельсінкський Саміт, який відбувся 10-11 грудня 1999 р., був одним з найважливіших щодо рішення ЄС надати Туреччині статус кандидата. Він був початком нової ери у відносинах, які продовжувались з 1959 р. В рішенні Саміту було заявлено, що «Туреччина – є державою-кандидат на приєднання до Союзу на основі тих самих критеріїв, які застосовуються до інших держав-кандидатів»¹¹.

Після Хельсінкського Саміту відносини Туреччини з ЄС отримали новий імпульс. Як було передбачено за рішенням голови, Комісія ЄС почала готувати «Документ про приєднання та партнерство для Туреччини», перший варіант якого був ратифікований Радою ЄС 8 березня 2001 р. Національна програма, підготовлена із врахуванням питань, зазначених в Документі про приєднання та партнерство, була подана турецьким урядом до Комісії ЄС 26 березня 2001 р.¹² Отримавши статус кандидата, Туреччина розпочала інтенсивний процес проведення реформ.

На Копенгагенському Саміті 12-13 грудня 2002 р. «було прийняте рішення розпочати переговори з Туреччиною щодо її вступу до ЄС без затримки в грудні 2004 р. на умовах виконання Туреччиною Копенгагенських політичних критерій»¹³. На Саміті в Брюсселі 16-17 грудня 2004 р., питання щодо початку переговорів з Туреччиною стало більш зрозумілим. Європейська Рада прийняла важливе рішення щодо перспектив членства Туреччини в ЄС. Рада «вирішили відкрити переговори щодо вступу в жовтні 2005 р.». В межах цього, Комісія ЄС підготувала «Рамковий документ з переговорів», а також Додатковий протокол, який розширив Анкарську угоду по відношенню до останніх країн-вступників до ЄС, укладений між Туреччиною, Комісією та Радою 29 липня 2005 р.¹⁴ В цьому аспекті Туреччина видала декларацію, яка підкреслює той факт, що поширення Анкарської угоди на нових членів, не означає визнання Туреччиною Греко-кіпрської

⁷ Republic of Turkey Ministry of Foreign Affairs, "Commission Opinion on Turkey's Request for Accession to the Community, December 20, 1989," <http://www.mfa.gov.tr/sub.en.mfa?6ff60bd9-ffd0-4ac2-a177-f7438895084f>

⁸ Republic of Turkey Prime Ministry Secretariat General for EU Affairs, "History of Turkey-EU Relations."

⁹ Republic of Turkey Prime Ministry Secretariat General for EU Affairs, "History of Turkey-EU Relations."

¹⁰ Ibid., p. 186

¹¹ European Parliament, "Helsinki European Council 10 and 11 December 1999-Presidency Conclusions," http://www.europarl.europa.eu/summits/hell_en.htm

¹² Republic of Turkey Prime Ministry Secretariat General for EU Affairs, "History of Turkey-EU Relations."

¹³ Republic of Turkey Ministry of Foreign Affairs, "Relations Between Turkey and the European Union."

¹⁴ Ibid.

¹⁴ Republic of Turkey Ministry of Foreign Affairs, "Cyprus Issue," http://www.mfa.gov.tr/cyprusissue-summary_en.mfa

адміністрації Південного Кіпру. Після декларації Туреччини, ЄС видав контр-декларацію відносно даного питання¹⁵. Однак, дана ситуація не заблокувала ініціативу переговорів щодо вступу, які відкрились, як і було заплановано, 3 жовтня 2005 р. На сьогодні, переговори, які складаються з 34 глав, продовжуються. Не дивлячись на те, що пройшло 5 років з початку переговорів щодо вступу, не так багато реалізовано.

На рис.3 представлені найважливіші дати з точки зору розвитку економічних відносин між ЄС та Туреччиною.

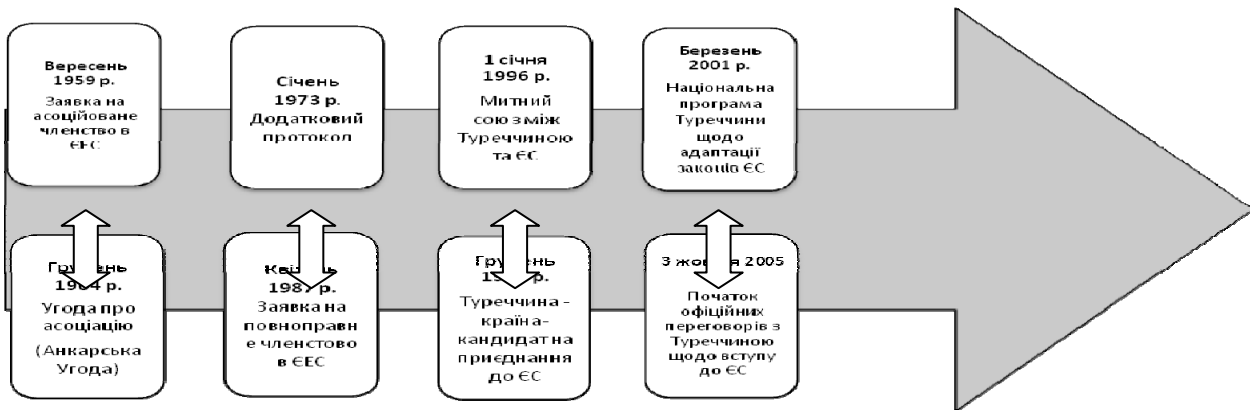


Рис. 3. Основні події в еволюції відносин між ЄС та Туреччиною

Автор: Сардар'ян Л.С. (2012 р.)

Для узагальнення інформації ми виділили чотири основні етапи в розвитку відносин ЄС та Туреччини, які стали переломними, починаючи з 1959 р., а також визначили особливості та характерні риси даних етапів (табл. 2).

В довгій історії відносин між Туреччиною та ЄС виділяють такі важливі етапи: 1) етап Асоціації (1959-1963 рр.); 2) етап Митного союзу (1964-1996); 3) етап до початку переговорів (1997-2005); 4) етап переговорного процесу (2006-по сьогодні). Не дивлячись на те, що інколи ці відносини досягали мертвої точки, вони завжди повертались на шлях відновлення протягом короткого проміжку часу. Аналізуючи загальні характерні риси відносин протягом років, можна зробити висновок, що вони не завжди мали успіх. Не зважаючи на те, що відносини розпочались у 1959 р, Туреччині не надавали статус кандидата до 1999 р. І тільки в 1999 р. відносини отримали імпульс. Були зроблені важливі кроки, і Туреччина розпочала переговорний процес щодо вступу в 2005 р. Із-за безкінечного характеру переговорів досить важко робити прогнози відносно наслідків та результатів членства. Крім того, повільний прогрес переговорів означає, що досі необхідно багато здійснити та реалізувати на шляху до повного членства.

¹⁵ Republic of Turkey Ministry of Foreign Affairs, "Relations Between Turkey and the European Union"

Таблица 2

Основні етапи еволюції економічних відносин ЄС та Туреччини

Етап	Головні події	Характерні риси
Етап Асоціації 1959-1963 рр.	31.07.1959р.– подання заявки на асоційоване членство в ЄЕС (повторне подання у 1961 та 1962 рр.) 12.09.1963р.– підписання угоди про Асоціацію (Анкарська Угода) 01.12.1964р.– набрання чинності Угоди про асоціацію	<ul style="list-style-type: none"> ➤ протекціоністська та інтервенціоністська економічні політики - значні структурні диспропорції як в с/г, так і в промисловості; - макроекономічні дисбаланси; - високий рівень промислового протекціонізму
Етап Митного союзу 1964-1996 рр.	23.11.1970р.– підписання Додаткового протоколу 01.01.1973р.– набрання чинності Додаткового протоколу 14.04.1987р.– подання заявки на повноправне членство в ЄЕС 06.03.1995р.– підписання Угоди про Митний союз 01.01.1996р.– набрання чинності Угоди про Митний союз	<ul style="list-style-type: none"> ➤ початок процесу торгівельної лібералізації у 80-х рр.; - стратегія розвитку, орієнтована на зовнішні ринки. - значний економічний прогрес та структурні зміни в різних областях економічного життя - значне покращення торгівельних відносин між Туреччиною та ЄЕС (але не досягнуто очікуваного рівня); - зростання обсягів торгівлі; - зростання дефіциту торгівельного балансу, збільшення імпорту Туреччини з ЄС ➤ інтеграція Туреччини в європейський Спільний ринок; - скасування Співтовариством мита на імпорт промислових товарів з Туреччини з 1972 р.; - зниження Туреччиною митних зборів на імпорт промислових товарів з ЄС з 1973 р.; ➤ активізація відносин на основі діючих домовленостей у 1990-х рр. (прийняття Пакету Матутеса); - відновлення фінансового співробітництва; - розвиток промислового та технологічного співробітництва ➤ завершення формування Митного союзу у 1996 р. та впровадження ЄЗТ
Етап до початку переговорів (Pre-accession stage) 1997-2005 рр.	12-13.12.1997р.– визнання за Туреччиною права на вступ до ЄС (Люксембурзький саміт) 11-12.12.1999р.– надання Туреччині офіційного статусу країни-кандидата (Гельсінський саміт) 24.03.2001р.– затвердження програми «Партнерства щодо вступу» (Accession Partnership) 12-13.12.2002р.– відкладення визначення чіткої дати початку переговорного процесу щодо вступу до ЄС (Копенгагенський саміт) 17.12.2004р.– прийняття рішення про початок переговорів щодо вступу Туреччини до ЄС 30.07.2005р.– підписання Додаткового протоколу 03.10.2005р.– відкриття офіційних переговорів з Туреччиною	<ul style="list-style-type: none"> ➤ інтенсивний процес здійснення економічних реформ після отримання статусу-кандидата; ➤ прийняття Туреччиною зовнішньоторгівельної політики ЄС; - повна відміна тарифів та кількісних обмежень на імпорт з ЄС та ЄЗВТ (EFTA)з боку Туреччини після створення МС; - зниження середнього рівня протекціонізму від 10,97% до 5,8%; - покращення доступу турецького експорту до ринків третіх країн, які мають преференційні торговельні угоди з ЄС; - зростання конкуренції промислових та сільськогосподарських товарів на турецьких ринках; - застосування ЄЗТ на стратегічно важливі промислові товари з 2001 р.; - втрати тарифних надходжень до державного бюджету; - позитивний вплив Митного союзу на турецький експорт після кризи 2001 р.: зростання експорту та експортних надходжень; ➤ зміна напряму турецької торгівлі від країн-членів ЄС до несвропейських країн
Переговорний етап 2006 р.- по сьогодні	29.03.2007р. - відкриття однієї глави <i>acquis communautaire</i> 26.06.2007р.– відкриття двох глав <i>acquis communautaire</i> 19.12.200 р.– відкриття двох глав <i>acquis communautaire</i> 12.06. 2008р.– відкриття двох глав <i>acquis communautaire</i> 18.12.2008р. – відкриття двох глав <i>acquis communautaire</i> 30.06.2009р.–відкриття одинадцятої глави <i>acquis communautaire</i>	<ul style="list-style-type: none"> - збільшення економічної незалежності між ЄС та Туреччиною; - уповільнення процесу реформування; - отримання «нового дихання» у розвитку економічних відносин в 2009 р.